

Władysław Chrostowski, Halina Kulczycka, Renata Rydzaj

Raport o stanie miejscowych planów zagospodarowania \ przestrzennego miast i gmin na terenie województwa gorzowskiego

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 2, 214-220

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Władysław Chrostowski
Halina Kulczycka
Renata Rydzaj
Gorzów Wlkp.

RAPORT O STANIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIAST I GMIN NA TERENIE WOJEWÓDZTWA GORZOWSKIEGO

1. Informacja o województwie Gorzowskim

Województwo gorzowskie położone przy zachodniej granicy Polski – na terenie Ziemi Lubuskiej, części Pomorza Zachodniego i Wielkopolski – zajmuje obszar 8.484 km², tj. 2,7 % całej powierzchni kraju. Wśród województw zajmuje pod tym względem miejsce 10. Jest w 45% pokryte lasami, a użytki rolne stanowią 42% jego powierzchni.

Krajobrazowo należy do piękniejszych województw kraju ze względu na dużą ilość jezior, lasów i urozmaiconą rzeźbę terenu w dorzeczu Warty, Odry, Drawy, Noteci i Obry.

Województwo dzieli się na 40 podstawowych jednostek administracyjnych: 2 miasta: Gorzów Wlkp., Kostrzyn, 19 miaststogmin: Barlinek, Choszczno, Dębno, Dobiegniew, Drawno, Drezdenko, Międzychód, Międzyrzecz, Myślibórz, Ośno, Pełczyce, Recz, Rzepin, Skwierzyna, Słubice, Strzelce Kraj., Sulęcín, Trzciel, Witnica, 19 gmin Bierzwnik, Bledzew, Bogdaniec, Boleszkowice, Deszczno, Górzycy, Kłodawa, Krzeszyce, Krzęcin, Lubiszyn, Lubniewice, Miedzichowo, Nowogródek, Przytoczna, Pszczew, Santok, Słońsk, Stare Kurowo, Zwierzyn. Zamieszkuje je 506 tys. mieszkańców.

Stolicą województwa jest Gorzów Wlkp. liczący 130 tys. mieszkańców,

położony przy międzynarodowej drodze A-3, w odległości 100 km od Berlina i 480 km od Warszawy.

Przez teren województwa przebiegają ważne szlaki komunikacyjne o dużym znaczeniu w ruchu krajowym i międzynarodowym, łączące Gorzowskie z Europą Zachodnią trzema drogowymi i dwoma kolejowymi przejściami granicznymi.

Tu znajdują się największe na granicy zachodniej międzynarodowe przejście drogowe Świecko - Frankfurt nad Odrą.

2. Stan miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Na terenie województwa mamy 21 miast i 5 zespołów staromiejskich – w Bledzewie, Górzycy, Lubniewicach, Pszczewie i Słońsku.

W 1984 dokonano podziału na 3 grupy tematyczne; podziału dokonano ze względu na wartości historyczne założeń urbanistycznych, oraz kompleksowe zachowanie dawnej zabudowy na obszarze niezmienionej historycznie siatki ulic.

Do pierwszej grupy zaliczono Drezdenko, Międzychód, Międzyrzecz.

Do drugiej grupy – miasta z zachowanymi założeniami urbanistycznymi w planie oraz z zespołami zabudowań z XIX/XX w. o cechach architektury regionanej zaliczono: Myśliborz, Ośno, Trzciel, Strzelce Kraj., Gorzów, oraz dawne miasta – Bledzew, Pszczew, Brójce.

Do miast o wyjątkowych wartościach krajobrazowych należą: Lubniewice i Pszczew.

W trzeciej grupie znalazły się pozostałe. Aktualny stan opracowań dokumentacji historyczno-urbanistycznej przedstawia się następująco:

I. Dokumentacje z lat 60-tych w układzie województwa sprzed 1975:

Dobiegniew. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta, 1960, E. Linette, PKZ o/W-wa.

Gorzów. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego, 1953, G. Wróblewska, PKZ o/Poznań.

Międzyrzecz. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta, 1957, J. Nalepa, PKZ o/Poznań.

Myślibórz. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego, 1958, G. Wróblewska PKZ o/Poznań.

Pełczyce. Studium historyczno-urbanistyczne, 1970, Z. Radacki, PKZ o/Szczecin.

Część zespołów urbanistycznych posiada już dokumentację aktualną wśród nich:

Drezdenko. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego, 1961, M. Gąsiorowska, o/W-wa, Studium historyczno-urbanistyczne, 1982, PKZ o/Szczecin.

Lubniewice. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego, 1961, M. Gąsiorowska, PKZ o/W-wa, Studium historyczno-urbanistyczne, 1982, PKZ o/Szczecin

Międzychód. Studium historyczno-urbanistyczne, 1962, H. Dąbrowski, E. Linette, PKZ o/Poznań, Studium historyczno-urbanistyczne, 1990, Budoprojekt – Poznań.

II. Dokumentacje stanowiące podstawę wytycznych do opracowywanych planów:

Słubice. Inwentaryzacja konserwatorsko-urbanistyczna, 1981, Cynke, Inwestprojekt – Warszawa, Studium historyczno-urbanistyczne, 1981, mgr K. Kroman, Szczecin.

Strzelce kraj. Studium historyczno-urbanistyczne miasta, 1984, B. Koziańska.

Ośno Lubuskie. Studium historyczno-urbanistyczne, 1992, Studio A – Szczecin.

Bledzew. Studium historyczno-urbanistyczne, 1993, Nowakowski, BSiDK – Szczecin,

Słońsk. Studium historyczno-urbanistyczne, 1994, dr S. Kowalski, J. Styka-Lebioda.

Barlinek. Studium historyczno-urbanistyczne, 1993, dr T. i mgr M. Cykalewiczowie.

Szczegółowe wytyczne zostały przygotowane dla wsi:

Bolewicko. Studium etnograficzno-konserwatorskie do rewaloryzacji wsi, 1983, C. Nowakowski, PKZ o/Szczecin.

gm. Bogdaniec. Studium etnograficzno-konserwatorskie do rewaloryzacji wsi, 1991, mgr inż. arch. H. Kustosz.

gm. Barlinek. Studium etnograficzno-konserwatorskie, 1993, dr T. Cykalewicz.

Przy formułowaniu wytycznych korzystano z:

- katalogu budownictwa ludowego,
- katalogu budownictwa ołęderskiego,
- kart monograficznych wsi,
- katalogu architektury sakralnej,
- katalogu historycznej architektury szpitalnej,
- raportu o stanie zachowania zabytkowych wież ciśnień,
- katalogu zasobów przyrody chronionej,
- katalogu map archiwalnych XIX w.,
- raportu o stanie zachowania i zagospodarowania zespołów dworsko-parkowych na terenie woj. gorzowskiego pozostających w zarządzie AWRSP.

Warto nadmienić o działaniach podejmowanych na kilku płaszczyznach i w oparciu o różne zespoły autorskie.

W tym zakresie PSOZ współpracuje z głównym architektem wojewódzkim, woj.konserwatorem przyrody, woj.biurem planowania przestrzennego, wcześniej z PPPKZ oraz z biurami projektowymi gospodarki komunalnej w Zielonej Górze.

Wszystkie gminy posiadają plany zagospodarowania z wniesioną tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego; obecnie są one aktualizowane. Zachodzi więc konieczność uzupełnienia studiów historyczno-urbanistycznych (opracowania z lat 60-tych są zdeaktualizowane).

W odniesieniu do gmin Słubice i Bledzew planowane są skrócone studia ruralistyczne. Eksperyment zostanie przeniesiony na inne gminy.

3. Analiza wartości zespołów urbanistycznych

W przestrzeni kulturowej woj. gorzowskiego na szczególną uwagę zasługują miasta i zespoły staromiejskie, posiadające niezaprzeczalne wartości architektoniczne, urbanistyczne i historyczne. Najcenniejszymi wśród nich są:

Drezdenko – miasto o średniowiecznej powrońienie z wyraźnie zmieniającym się układem urbanistycznym z okresu XVII i XVIII w. Zespół o dwóch rynkach, twierdzy ziemnej z początku XVII w., o zabudowie w 60% w konstrukcji szkieletowej. Miasto należy postrzegać w układzie Stare Miasto, Nowe Miasto, twierdza: Nowe Drezdenko.

Międzychód – zlokalizowany nad rzeką Wartą, również o dwóch rynkach świadczących o rozwoju miasta na przestrzeni średniowiecza, czasów nowożytnych i nowoczesnych. Usytuowanie kalenicowe kamienic w stosunku do ciągów komunikacyjnych świadczy o odmienności w kształtowaniu urbanistycznym.

Niezaprzeczalne wartości posiadają:

Mysłibórz – z największym zespołem architektury gotyckiej: kolegiata, poddominikański zespół klasztorny, kaplica św. Ducha, kaplica św. Gertrudy, kaplica Jerozolimska, bramy i mury miejskie.

Strzelce Kraj. – o wyjątkowym rozplanowaniu zabudowy na planie koła, z gotycką kolegiatą w centrum i najlepiej zachowanymi kamiennymi murami miejskimi.

Ośno Lub. – miasto o dwóch placach rynkowych, zlokalizowanych w obrysie średniowiecznych murów.

Międzyrzecz – o unikalnym sprzężeniu zamku Kazimierza Wielkiego (w ruinie) i kasztelanii z miastem.

Ochronie konserwatorskiej podlegają również cenne zespoły urbanistyczne Lubniewice, Bledzew (wieś), Pszczew (wieś), Brójce (wieś),

Trzciel, Gorzów, Stary Kostrzyn, Witnica, Słońsk (wieś), Skwierzyna, Choszczno, Drawno, Dobięgniew.

Wartości historyczne posiada bardzo wiele bo aż 94 zespoły ruralistyczne.

Na uwagę zasługują ponadto: twierdza w Drezdenku z pocz. XVII w., twierdza kostrzyńska (XVI-XIX w.), Międzyrzecki Rejon Umocniony (30-te lata XX w.) i pozostałości umocnień Wału Pomorskiego, a także 22 zespoły i obiekty architektury szpitalnej.

Odnotować należy, że w kręgu zainteresowań konserwatorskich pozostaje około 50 tys. obiektów, w tym 20 tys. zewidencjonowanych; 5810 udokumentowanych stanowisk archeologicznych (na 15 tys.); 1150 cmentarzy; 260 parków i alei przydrożnych.

Na obszarze województwa wyraźnie dostrzega się osadnictwo olęderskie z XVII i XVIII w. Na ten teren oddziaływały wpływy kulturowe Wielkopolski, Pomorza, Brandenburgii i Ziemi Lubuskiej. Znajduje to swoje odbicie w budownictwie i architekturze, rzemiośle artystycznym; wytworach sztuk pięknych i dziełach technicznych.

Pod względem religijnym krzyżowały się tu wpływy religii katolickiej (do połowy XVI w.), a od czasów reformacji do poł. XIX w. – również protestanckie.

Ochroną konserwatorską objęte są obiekty architektury i budownictwa sprzed 1945 r., natomiast po tej dacie – obiekty o szczególnej wartości, wybitnych architektów, inżynierów itp.

WNIOSKI

1. Studia historyczno-urbanistyczne, ruralistyczne i wytyczne konserwatorskie stanowią minimalny procent ogólnych kosztów planów zagospodarowania przestrzennego.
2. Czas ich opracowania jest natomiast długi i wymaga wyprzedzającego otwarcia zleceń.
3. Środki na ten cel powinny być zabezpieczone jako celowe również w PSOZ. Aktualizacja planów obejmuje wiele gmin naraz, powstaje więc trudny problem zsynchronizowania prac dokumentacyjnych.

4. Istnieje konieczność uregulowań prawnych o dokonywaniu notacji obiektów zabytkowych i cywilizacyjnych oraz przestrzeni kulturowej na mapach geodezyjnych (podkłady sytuacyjno-wysokościowe, wyrisy z map ewidencyjnych gruntów).
5. Należy wrócić do ustaleń hierarchii ważności tematów w skali kraju.
6. Współpracę z samorządami, wydziałami UW i sejmikiem samorządowym oceniamy pozytywnie.

Plan zagospodarowania przestrzennego woj. gorzowskiego
 Studium historyczno-urbanistyczne
 i ruralistyczne

